

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN JÄRJESTÖVERKOSTO

Diaarinumero: VN/4118/2019

31.1.2022

Lausunto parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän mietinnöstä, luonnos hallituksen esitykseksi avoimuusrekisterilaksi

Johdanto

Oikeusministeriö pyytää lausuntoanne parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän avoimuusrekisterilakia koskevasta mietinnöstä.

Tausta

Avoimuusrekisterin perustaminen on yksi pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman toimenpiteistä demokratian ja oikeusvaltion kehittämiseksi.

Valtioneuvosto asetti 12.3.2020 parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän valmistelemaan ehdotusta lakisäätteisestä avoimuusrekisteristä (lobbarirekisteri). Ehdotus tuli laatia hallituksen esityksen muotoon.

Tavoitteet

Parlamentaarinen ohjausryhmä ja asiantuntijatyöryhmä ehdottavat säädettäväksi uuden avoimuusrekisterilain, jossa vaikuttamistoimintaa ja siihen liittyvää ammattimaista neuvontaa harjoittavat tahot velvoitetaan rekisteröitymään sähköiseen avoimuusrekisteriin ja ilmoittamaan harjoittamastaan vaikuttamistoiminnasta kaksi kertaa vuodessa annettavalla toimintailmoituksella.

Rekisteristä löytyvillä tiedoilla kansalaiset sekä vaikuttamistoiminnan kohteet saisivat jatkossa kattavammin tietoa valtion tason päättäjiin vaikuttavista toimijoista. Tämä auttaa arvioimaan päätösten syntyä ja niiden taustalla olevia intressejä. Julkaisemalla ajantasaista tietoa lobbauksesta voidaan osoittaa lobbauksen olevan keskeinen ja tärkeä osa demokraattista järjestelmää.

Avoimuusrekisterin rekisterinpitäjäksi ehdotetaan Valtiontalouden tarkastusvirastoa. Rekisteri otettaisiin ehdotuksen mukaan käyttöön 2023 aikana.

EPT-verkoston lausunto

EPT-verkosto kannattaa avoimuusrekisterin perustamista ja sen ulottamista kaikkeen valtiohallintoon vaikuttamiseen. Verkostoon kuuluu 58 valtakunnallista järjestöä, jotka edistävät ehkäisevän päihdetyön teemoja työssään. Ajankohta rekisterin perustamiselle on verkoston näkökulmasta hyvä, sillä hallintoon on tulossa uusia toimijoita SOTE-uudistuksen myötä.

Ehkäisevän päihdetyön järjestöt vaikuttavat ja osallistuvat päätöksentekoon monin eri tavoin. Yhteistä järjestöille on se, että vaikuttamistyöllä keskitytään suurelta osin tuomaan esiin kansalaisten ääntä, ja varsinkin niiden, jotka eivät itse koe pystyvänsä vaikuttamaan yhteisiin asioihin.

Avoimuusrekisterin hyvä puoli on, että se lisää kansalaisten luottamusta ja mahdollisuuksia seurata päätöksentekoa. Näkyväksi tekeminen lisää parhaassa tapauksessa kansalaisten omaehtoista aktiivisuutta ja demokratiaa, kun vaikuttamistyö prosessina selkeytyy. Avoimuusrekisteri voi vähentää epäasiallista vaikuttamista, sekä parhaimmillaan korruptiota. Lisäksi se voi näyttää vaikuttamistyön todelliset rakenteet ja vähentää epäluottamusta. Kansalaisjärjestöjen näkökulmasta tätä voidaan pitää positiivisena asiana.

Kansalaisjärjestöjen vaikuttamistyöllä ei ole erityistavoitteena tuoda etua organisaatioille, vaan tuoda asiantuntemuksen ja kansalaisten äänen avulla tietoa päätöksenteon tueksi. Kaikesta tiedosta ei ole olemassa julkista rekisteriä, vaan myös niin sanotuilla hiljaisilla signaaleilla on roolinsa päätöksenteossa. Rekisterissä tulisikin näkyä vaikuttamisen erilaiset asteet selkeästi, sillä järjestöjen vaikuttamistyö eroaa paljon esimerkiksi yksityisiin talousintresseihin liittyvästä vaikuttamistyöstä.

Rekisteri voisi toteutuessaan tukea tasapuolisuutta vaikuttajatahojen välillä. Päättäjät voisivat helpommin arvioida, kuinka paljon vaikuttamistoimia heihin kohdistetaan sekä mitkä tahot ovat aktiivisia erilaisissa teemoissa. Vaikuttaminen tulisi silti nähdä positiivisena toimintana, eikä rekisteristä tulisi muodostua ”mustaa listaa”. Negatiivinen mielikuva vaikuttamistyöstä vähentäisi ratkaisevasti kansalaisdemokratiaa.

Kansalaisjärjestöille on erityisen tärkeää, ettei rekisteriin liittyminen vaadi raskasta byrokratiaa. Kaikilla järjestöillä ei ole riittävästi resursseja laajaan seurantaan, ja vaikuttamistyön määrä saattaa olla pientä. Rekisteriin kuuluminen pitäisi tehdä helpoksi ja seurannan voisi liittää esimerkiksi julkisen rahoituksen hakuun. Vuosittain tehtävä ilmoitus olisi riittävä.

Rekisterin kehittämistyössä tulee kuulla tahoja monipuolisesti, ja avoin lausuntopyyntö on tässä hyvä työkalu. Tulevassa neuvottelukunnassa tulisi olla lisäksi mukana myös kansalaisjärjestöjen edustus. Neuvottelukunnan tulisi kiinnittää erityishuomiota rekisterin selkeyteen, sen käyttökokemuksiin sekä vaikuttajien että vaikutettavien näkökulmasta sekä siihen, minkälainen mielikuva rekisteristä annetaan.

Lisätiedot:

Annika Eloranta

Yksikön päällikkö, EHYT ry/EPT-verkosto

050 411 0 357

etunimi.sukunimi@ehyt.fi